

Inkeri Koskinen tarkasteli esitelmässään suurten kielimallien vaikutuksia tieteelliseen kirjallisuuteen sekä suurlilla että pienillä kielialueilla. Vaikka generatiiviset mallit ovat eittämättä omiaan pahentamaan tieteellisen ylituotannon ongelmaa ja laskemaan tieteellisten artikkelien ja vertaisarvioinnin laatua tekoälyliejulla, niillä on myös tasa-arvoa lisäävä vaikutus: Suuret kielimallit parantavat tutkitusti oikein käytettynä englantia äidinkielenään puhumattomien englanniksi kirjoittamaa tieteellistä tekstiä. Pienemmillä kielialueilla, etenkin suomenkielisen filosofian kaltaisella pienellä kentällä, edelliset ongelmat tuskin ovat merkittäviä, mutta kielimallit saattavat näkää paikallisten tiedeyhteisöjen kielellistä vaikutusvaltaa. Tapausesimerkkinä Koskinen käytti termiä *supervenience*, joka on käännetty suomeksi eri yhteyksissä päättämiseksi, päällätulemiseksi ja loogiseksi päällekkäisyydeksi, mutta jonka suuret kielimallit suomensivat järjestään supervenienssiksi. Sikäli kun opiskelijat, joista osa työllistyy aikanaan tutkijoiksi, käyttävät jatkossa yhä enemmän kaupallisia kielimalleja osana kirjoitusprosessejaan, suurlilla teknologiarytyksillä on alati kasvava valta vaikuttaa pienten kielialueiden terminologiseen kehitykseen.

Samuli Reijula esitteli tutkimusryhmänsä alustavia tuloksia siitä, miten tutkijat seuraavat ja etsivät tutkimuskirjallisuutta. 312 vastaajan tulosten perusteella ei vaikuttaisi siltä, että tekoäly olisi syrjäyttämässä perinteisiä tiedonhaun menetelmiä, vaikka vastaajista reilusti yli puolet on käyttänyt tekoälytyökaluja ainakin joskus. Nuorempi

tutkijasukupolvi näyttäisi seuraavan alansa kirjallisuutta vähemmän systemaattisesti kuin vanhempi, mutta ilmiön syyt ovat toistaiseksi hämärän peitossa. Tieteenalasta riippumatta tietokannat (Google Scholar, Scopus, Web of Science) ja keskustelut kollegojen kanssa vaikuttaisivat olevan ensisijaisia tiedonhaun kanavia, mutta akateeminen sosiaalinen media on myös keskeinen lähde. Tulosten perusteella ei myöskään vaikuta siltä, että alojen välillä olisi suuria eroja sen suhteen, miten keskeisessä roolissa esimerkiksi konferenssipaperit ja esijulkaisut ovat journaliartikkeleihin verrattuna. Reijulan ryhmän tutkimuksen mukaan keskeisimmät ongelmat tiedonhauulle vaikuttaisivat olevan puolestaan informaatiotulva ja maksumuurit.

Tieteellinen julkaisu toiminta globaalisti on siis useiden merkittävien haasteiden edessä. Ehkäpä *Ajatuksen* kaltaiset laadukkaat paikalliset julkaisut voivat toimia negatiivisten kehityskulkujen vastavoimana.

Viitteet

- 1 SFY:n aiempiin tapahtumiin voi tutustua osoitteessa: www.filosofinenyhdistys.fi/toiminta/menneet-tapahtumat/.
- 2 Mario Bunge, *Between Two Worlds. Memoirs of a Philosopher-Scientist*. Springer, Cham 2016, 213. Hintikan ajattelun yleinen punainen lanka, jonka mukaan uusien ja parempien loogisten koneistojen kehittäminen on tie filosofiseen *El Doradoon*, voidaan tietysti kyseenalaistaa Bungen ylilyönnistä huolimatta.
- 3 Sami Pihlström, 80 vuotta *Ajatusta*. *Ajatus* 63, 2006, 53-75.

ANNA OVASKA

#MeToon vaikutukset ja vaikuttamattomuudet yliopistossa

Saapuike #MeToo koskaan yliopistoihin? Tätä kysyttiin Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa huhtikuussa 2026 järjestetyssä keskustelutilaisuudessa, jonka alustajiksi ja panelisteiksi oli kutsuttu yliopistoyhteisön eri ryhmien edustajia.

Tapahtumassa pohdittiin muun muassa, mikä mahdollistaa häirinnän akateemisessa ympäristössä ja miksi siitä on niin vaikea puhua. Lisäksi annettiin käytännön tietoa siitä, miten yliopisto käsittelee häirintätapahtuksia ja miten toimia, jos kokee tai havaitsee häirintää tai epäasiallista käytöstä.

Suomen kirjallisuuden yliopistonlehtori Hanna Samola totesi puheenvuorossaan, että yliopiston sisäiset prosessit ovat kehittyneet vuosien aikana. Häirintää on kuitenkin hyvin monenlaista, eikä kaikkien tapausten käsittelylle ole edelleenkään sopivaa toimintamallia tai kaavaa. Samola kuvasi häirinnän laajaa kirjoa konkreettisin esimerkein: tuppautumisesta, tuijottamisesta ja seu-

raamisesta ei-toivottuihin seksiviesteihin ja kirjeisiin sekä seksualisoituun solvaamiseen. Samaten häiritsijöiden ja epäasiallisesti käyttäytyvien henkilöiden skaala on moninainen, ja häirintä saattaa ylittää yliopiston ja työpaikan tai opiskelupaikan rajat – onkin hyvä pohtia, mikä on toimintamalli esimerkiksi silloin, jos häiritsijä tai solvaaja ei kuulu saman yliopiston piiriin mutta vaikuttaa kuitenkin akateemisessa yhteisössä.

Paneelikeskustelussa sukupuolentutkimuksen apulaisprofessori Hanna Ylöstalo jatkoi pohtimalla häirinnän monimutkaista luonnetta ja syitä sille, että häirintää on ajoittain vaikea tunnistaa. Häirintä on monesti hyvin ”hämäistä” ja arkista sen sijaan, että se olisi dramaattista ja siksi helposti tunnistettavaa. Tätä ei aina ymmärretä. Ja juuri siksi häirinnän kokemusten ja niiden kirjon esiin tuominen ja hiljaisuuden rikkominen on niin olennaista.

Paneelikeskustelussa konsistorin puheenjohtaja Olli Sotamaa ja Ylöstalo keskustelivat myös siitä, miten häirintää tuottavat ja sen estämistä vaikeuttavat akateemisen maailman rakenteelliset ongelmat: alati kasvava kilpailu rahoituksesta ja työsuhteista, yliopiston sisäiset valtarakenteet ja hyvä veli -verkostot. Kun asenteet yliopistossa koventuvat, myös häirintä saa uusia muotoja. Kysymys kuuluukin: millaista ilmapiiriä esimerkiksi yliopiston johto rakentaa tavoitellessaan tulosta? Pystyykö se rakentamaan kunnioitusta ihmisten välille?

Keskustelussa kävi monella tavalla ilmi, että yliopistoa ja opiskelijajärjestöjä edustavien häirintäyhdyshenkilöiden rooli on tärkeä mutta rajallinen. Häirintäyhdyshenkilöt Yeti Ahonen-Kakko (TREY) ja Seija Vehmasaho (Tampereen yliopisto) kuvasivat, miten he voivat kouluttaa opiskelijoita ja henkilöstöä ja lisätä näin tietoisuutta häirinnän eri muodoista sekä seurata häirintätapausten määrää. Yksittäisten tapausten ratkaisussa mahdollisuudet ovat selvästi kuitenkin hyvin rajallisia: eri osapuolten kuuntelemista, keskustelua ja tilanteen seuraamista. Toisaalta on kuitenkin olennaista, että yliopistolla on käytössään prosessit häirintätapausten käsittelyyn ja että niitä päivitetään tiedon lisääntyessä. Kuten Ylöstalokin kommentoi, häirintää ympäröivä hiljaisuus kytkeytyy epäluottamukseen instituutioita ja niiden toimintatapoja kohtaan.

Yleisökeskustelussa tarkasteltiin nimenomaan hetkiä, jolloin yliopiston toimintamallit eivät kanna ja pohdittiin mekanismeja, jotka voivat käynnistyä, kun häirintätapausta tulee ilmi. Paikallaolijoita oli yllättänyt, miten nopeasti väärintekijöiden ympärille muodostuu suoja. Samoin erilaisten kostomekanismien laajuus voi yllättää: yhtäkkiä työpaikan arkisia toimia ei olekaan helppo suorittaa ja eteen ilmestyy näkymättömiä esteitä. Tämän kokonaiskuvan hahmottaminen voi olla vaikeaa virallisten toimintamallien puitteissa. Lisäksi yleisökeskustelussa korostettiin johtajien ja esihenkilöiden roolia häirinnän ehkäisyssä. Todettiin, että yritysmaailmassa esihenkilöasemaan päässeiltä henkilöiltä odotetaan johtamista, ja samaa pitäisi vaatia myös yliopistolla. Juuri akateemisessa maailmassa johtamisosaaminen saattaa kuitenkin olla heikkoa, ja esihenkilöt tarvitsevatkin tukea osaamisensa kehittämiseen.

”Häirintää ympäröivä hiljaisuus kytkeytyy epäluottamukseen instituutioita ja niiden toimintatapoja kohtaan.”

Keskustelun loppuvaiheessa palattiin takaisin akateemiseen kilpailuun. Ylöstalo totesi, että ydinkysymys jokaiselle yliopistoyhteisön jäsenelle on, miten oppia suhtautumaan kilpailuun. Miten opetella esimerkiksi iloitsemaan toisten menestyksestä ja sietämään omia epäonnistumisia? Sotamaa puolestaan pohti mahdollisuuksia yhteisöllisempiin tavoitteisiin kovien yksilötavoitteiden ja yksilöiden vertailun sijaan. Aivan lopuksi sukupuolentutkimuksen yliopistonlehtori Tuula Juvonen yleisöstä ehdotti yhtä konkreettista toimenpidettä: yliopiston rekrytointilmoituksiin voisi lisätä kirjauksen, ettei tehtävään palkata ihmistä, jolla on taustaa esimerkiksi seksuaalisesta häirinnästä¹.

Vuoden 2017 lokakuussa alkanut #MeToo on muuttanut maailmaa monella tavalla, ja ymmärrys esimerkiksi sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyvästä syrjinnästä ja häirinnästä on lisääntynyt². Samaan aikaan kuitenkin akateeminen maailma muuttuu yhä yksilökeskeisemmäksi ja kilpailullisemmaksi. On olennaista, miten yksittäisiä tapauksia käsitellään yliopistolla. Mutta niin on myös ymmärrys mekanismeista ja rakenteista, jotka tuottavat ja ylläpitävät häirintää, sekä kollektiivinen toiminta niitä vastaan. Tampereen keskustelutilaisuutta veti kirjallisuuden opiskelija Ellinoora Laaksonen, ja paikalla puhumassa yliopiston prosesseista oli myös koulutusvararehtori Marja Sutela. Keskustelua seurasi iso joukko yliopistoyhteisön jäseniä. Tapahtuman järjestäminen ja joukon kokoon kutsuminen oli jo itsessään kollektiivinen teko häirintää vastaan.

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 Kiitän Tuulaa myös muistiinpanojen lainaamisesta tämän tekstin kirjoitusta varten.
- 2 Ks. esim. Pii Telakivi, *Myös me filosofit – Sukupuolittunut syrjintä (yliopisto)filosofiassa. niin & näin* 2/2018, 131–133; Heta Fester, *Mikateria vai Alma Mater? Teoksessa Akateeminen kapinakirja: Kauno- ja kaunakirjallisuutta yliopiston epäkohdista ja niitä vastaan kapinoinnista*. Toim. Minni Matikainen, Anni Piironen & Paula Silvén. Vastapaino, Tampere 2025, 71–82.